

Program rozwoju żywności tradycyjnej,
regionalnej, naturalnej wysokiej jakości
na Warmii i Mazurach w latach 2016-2020

Projekt

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	3
2. Powiązania „Programu rozwoju żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości na Warmii i Mazurach w latach 2016-2020” ze Strategią rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025.....	4
3. Dokumenty programowe dotyczące sektora żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości	4
4. Diagnoza problemów, zasobów, sytuacji społeczno-gospodarczej oraz analiza SWOT branży żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości w województwie warmińsko-mazurskim	8
5. Koordynator Programu	15
6. Uczestnicy i partnerzy Programu	15
7. Cele Programu.....	17
8. Założenia sposobu realizacji Programu: ewaluacja, monitoring, ocena i sprawozdawczość	23
9. Przewidywane finansowanie Programu.....	23

1. Wprowadzenie

Podstawę do sformułowania „Programu rozwoju żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości na Warmii i Mazurach w latach 2016-2020” stanowi Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 przyjęta Uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr XXVIII/553/13 z dnia 25 czerwca 2013 roku. Prace nad Programem warunkowały także działania związane z jego finansowaniem, przede wszystkim z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – poprzez Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – poprzez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, Krajową Sieć Obszarów Wiejskich. Stąd wynika perspektywa czasowa przyjęta w dokumencie.

Celem Programu jest wytyczenie kierunków rozwoju sektora żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości w województwie warmińsko-mazurskim. Samorząd województwa warmińsko-mazurskiego przyjmuje na siebie rolę inicjującą i koordynującą w tym zakresie oraz będzie inspirował i współdziałał na rzecz rozwoju tego sektora.

Adresatami założeń Programu i realizatorami działań są zarówno nadawcy jak i odbiorcy: mieszkańcy województwa, samorządy powiatowe, miejskie, gminne, instytucje naukowo-badawcze, szkoły, organizacje pozarządowe, izby gospodarcze, izby rolnicze, przedsiębiorcy działający w tym sektorze, rolnicy, inspekcje, etc.

Na potrzeby programu wprowadza się następujące definicje:

żywność tradycyjna wysokiej jakości - produkty rolne i środki spożywcze, przeznaczone do spożycia przez ludzi, których jakość lub wyjątkowe cechy i właściwości wynikają ze stosowania tradycyjnych metod produkcji (za tradycyjne metody produkcji uznaje się metody wykorzystywane co najmniej od 25 lat), stanowiące element dziedzictwa kulturowego regionu, w którym są wytwarzane oraz będące elementem tożsamości społeczności lokalnej.

żywność regionalna wysokiej jakości – produkty rolne i środki spożywcze, przeznaczone do spożycia przez ludzi, wyprodukowane w danym regionie, charakterystycznym dla nich. Proces produkcji odbywa się w tym regionie, z zachowaniem tradycyjnych metod wytwarzania.

żywność naturalna wysokiej jakości – produkty rolne i środki spożywcze, przeznaczone do spożycia przez ludzi, wyprodukowane metodami tylko i wyłącznie naturalnymi (bez chemicznych środków ochrony roślin, antybiotyków, hormonów, leków weterynaryjnych itd., itp.), w tym żywność ekologiczna.

2. Powiązania „Programu rozwoju żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości na Warmii i Mazurach w latach 2016-2020” ze Strategią rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025

Żywność wysokiej jakości w Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 została zaliczona do tzw. inteligentnych specjalizacji. Specjalizacja ta opiera się na przemyśle rolno-spożywczym, dynamicznym rozwoju rolnictwa lokalnego oraz tradycyjnym przetwórstwie żywności opartej o regionalne surowce i krótkie łańcuchy sprzedaży. Odpowiada ona na potrzeby konsumentów związane z promowanym zdrowym stylem życia.

Program nawiązuje bezpośrednio do celów i kierunków działań strategii rozwoju województwa, w szczególności do:

Cel strategiczny 1. Wzrost aktywności społecznej

Cele operacyjne:

7.2.1. Rozwój kapitału społecznego

7.2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych

Cel strategiczny 2. Wzrost konkurencyjności gospodarki

Cele operacyjne:

7.1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji

7.1.3. Wzrost liczby miejsc pracy

3. Dokumenty programowe dotyczące sektora żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości

Poniżej wykaz niektórych aktów prawa oraz dokumentów i opracowań, które stanowiły główną inspirację w zakresie tworzenia „Programu rozwoju żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości na Warmii i Mazurach w latach 2016-2020”. Ze względu na fakt, iż obszar produkcji żywności, w tym regionalnej, tradycyjnej, naturalnej wysokiej jakości, podlega obligatoryjnym wymogom dotyczącym zasad bezpieczeństwa i higieny usankcjonowanymi przepisami prawa i nadzorowanymi przez odpowiednie inspekcje rządowe, Samorząd Województwa upatruje swojej roli w rozwijaniu tego segmentu rynku w szczególności pod kątem tworzenia warunków dla wzrostu przedsiębiorczości i rozwijania tego sektora gospodarczego na obszarze województwa. Odwołanie do zacytowanych ustaw, publikacji etc. ma charakter katalogu otwartego.

9.1 Ustawy:

1. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa
2. Ustawa z dnia 17 grudnia 2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych
3. Ustawa z dnia 21 grudnia 2000 r. o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych
4. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty
5. Ustawa z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle

6. Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta
7. Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia
8. Ustawa z 22 maja 2009 r. o funduszach promocji produktów rolno – spożywczych
9. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 września 2015 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej
10. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 27 lipca 2007 r. w sprawie ogólnych odstępstw od wymagań higienicznych w zakładach produkujących żywność tradycyjną pochodzenia zwierzęcego

9.3 Programy krajowe:

1. Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo, przyjęta przez Radą Ministrów w dniu 25 września 2012 roku.

Strategia *Rozwoju Kraju 2020* jest najważniejszym dokumentem w perspektywie średniookresowej, określającym cele strategiczne rozwoju kraju do 2020 roku, kluczowym dla określenia działań rozwojowych, w tym możliwych do sfinansowania w ramach perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020 oraz 9 zintegrowanych strategii, służących realizacji założonych celów rozwojowych (Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategia Rozwoju Transportu, Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Sprawne Państwo, Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa). W dokumencie zwraca się szczególną uwagę na element działalności społeczno-gospodarczej jakim jest aktywność zawodowa. Określone w dokumencie cele strategiczne dotyczą zwiększenia aktywności zawodowej (cel II 4.1) oraz zwiększenia mobilności zawodowej i przestrzennej (cel II 4.3). Jednym z określonych zadań strategicznych jest modernizacja systemu kwalifikacji zawodowych. Zwraca się uwagę na takie aspekty aktywności zawodowej, jak np. stworzenie atrakcyjnych perspektyw edukacji, kształcenia zawodowego i kariery czy równoczesne podniesienie poziomu studiów wyższych oraz kształcenia zawodowego i szkolenia zawodowego. Odniesienie do *Strategii Rozwoju Kraju 2020* można znaleźć w Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025.

2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie.

W KSRR przyjęto trzy główne cele polityki regionalnej do 2020 roku:

cel 1 „konkurencyjność” - wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów;

cel 2 „spójność” – budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych;

cel 3 – „sprawność” – tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.

Kierunki działań polityki regionalnej w ramach celu 1. obejmują m. in. tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza ośrodkami wojewódzkimi; budowę podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne.

KSRR wprowadza instrumenty służące poprawie efektywności działań związanych z zarządzaniem rozwojem na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym przez odejście od silnie scentralizowanego modelu sprawowania władzy (top-down), na rzecz wzmocnienia wielopoziomowego systemu zarządzania (multi-level governance).

Chodzi tu przede wszystkim m. in. o zwiększenie roli samorządu województwa, jako kluczowego (obok Ministerstwa Rozwoju Regionalnego) podmiotu realizacji polityki regionalnej, oraz wzmocnienie partnerskiej współpracy pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w realizację polityki oraz dopasowanie odpowiedzialności za zadania publiczne do najbardziej efektywnego poziomu zarządzania.¹

3. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020 przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 25 kwietnia 2012 roku.

Jednym z celów szczegółowych Strategii jest bezpieczeństwo żywnościowe (cel 3) i wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego (cel 4). Szczegółowe zakresy interwencji to m. in. rozwój i wdrażanie systemów jakości żywności, wsparcie wytwarzania wysokiej jakości produktów rolno-spożywczych, w tym produktów wytwarzanych metodami integrowanymi, ekologicznymi oraz tradycyjnymi metodami produkcji z lokalnych surowców i zasobów oraz produktów rybnych, skuteczna kontrola bezpieczeństwa i jakości produktów rolno-spożywczych w całym łańcuchu produkcyjnym i rozwój badań na rzecz bezpieczeństwa żywności, jej jakości i potrzeb konsumentów.

W priorytecie 3.2. Wytwarzanie wysokiej jakości, bezpiecznych dla konsumentów produktów rolno-spożywczych mowa jest o tym, że „produkcja żywności o wysokich walorach jakościowych (w tym również produktów rybnych) stanowi odpowiedź na rosnące wymagania konsumentów i jest jednocześnie sposobem na podniesienie konkurencyjności i tym samym dochodów producentów. Podstawowym elementem omawianego priorytetu są działania, które gwarantują, że żywność trafiająca na rynek jest bezpieczna dla konsumentów. Dlatego tak istotna jest kontrola jakości i bezpieczeństwa żywności, a także ścisła i efektywna współpraca między organami uczestniczącymi w tym procesie (w szczególności chodzi o współpracę: Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Inspekcji Weterynaryjnej, Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz Państwowej Inspekcji Handlowej). Działaniom tym powinno towarzyszyć wdrożenie wsparcia dla wytwarzania wysokiej jakości towarów rolno-spożywczych, w tym produktów wytwarzanych metodami integrowanymi, ekologicznymi i tradycyjnymi z lokalnych surowców i zasobów oraz produktów rybnych (m.in. należy zadbać o dalsze wsparcie w ramach programów pomocowych inwestycji, mających na celu wytwarzanie nowych asortymentów produktów oraz podnoszących jakość wytwarzanej produkcji; pomoc w zakresie wprowadzania przez producentów certyfikatów i znaków jakości; promocja unikalnych cech jakościowych polskich produktów tradycyjnych; organizacja konkursów promujących produkty regionalne, tradycyjne i ekologiczne). Wytwarzaniu wysokiej jakości, bezpiecznych dla

¹ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie.

konsumentów produktów rolno-spożywczych będzie służyło (podobnie jak to ma miejsce obecnie) rozbudowane prawodawstwo wspólnotowe i krajowe, wprowadzające zasady i ograniczenia w odniesieniu do procesu produkcji, przetwórstwa oraz handlu surowcami i produktami rolnymi i żywnościowymi. Istotne w tym zakresie jest wdrażanie i przestrzeganie m.in. zasad zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin, w szczególności przestrzeganie zasad zintegrowanej ochrony roślin i integrowanej produkcji. Należy podejmować działania na rzecz: opracowania nowych krajowych systemów jakości żywności, rejestracji nowych produktów w ramach systemów już istniejących w kraju i UE, upowszechniania w Polsce produkcji żywności w ramach systemów jakości, zapewnienia odpowiedniej kontroli produkcji (w tym m.in. rozwiązań dotyczących systemu kontroli i certyfikacji oraz prowadzenie odpowiednich działań informacyjnych, dotyczących wymagań dla systemów jakości żywności), ochrony znaków towarowych i promocji żywności, wytwarzanej w ramach systemów jakości żywności wśród konsumentów krajowych, jak i zagranicznych. Wszystkim wyżej wymienionym działaniom powinno towarzyszyć wsparcie rozwoju badań na rzecz bezpieczeństwa żywności, jej jakości i potrzeb konsumentów.”²

4. Strategia Europa 2020.

W Strategii Europa 2020 nakreślony jest kierunek rozwoju gospodarczego, zgodnie z wymogami Komisji Europejskiej, wymagający identyfikacji inteligentnych specjalizacji regionalnych. Stanowiło to warunek pozyskania środków unijnych w perspektywie finansowej 2014-2020 jeśli chodzi o nakłady finansowe na badania naukowe, rozwój technologiczny i innowacje. W związku z tym w Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 wyznaczono trzy inteligentne specjalizacje: Ekonomia wody, Drewno i meblarstwo oraz Żywność wysokiej jakości. Specjalizacja Żywność wysokiej jakości obejmuje następujące obszary aktywności gospodarczej: przetwórstwo spożywcze, produkcja maszyn dla rolnictwa, produkcja żywności niskoprzetworzonej, przetwarzanie i unieszkodliwianie odpadów porolniczych, produkcja na potrzeby hodowli zwierząt, chów i hodowla ryb oraz zwierząt.

9.4 Strategie, Programy i inne dokumenty o zasięgu wojewódzkim:

1. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 przyjęta Uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr XXVIII/553/13 z dnia 25 czerwca 2013 r.
2. Regionalna Strategia Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020 przyjęta uchwałą nr XLIII/832/10 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 września 2010 r.
3. Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020
4. Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025
5. „Proces identyfikacji inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego” Olsztyn, listopad 2014 r.

² Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020 przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 25 kwietnia 2012 roku

6. Badanie potencjału innowacyjnego i rozwojowego przedsiębiorstw funkcjonujących w obszarze inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego. Żywność wysokiej jakości – raport końcowy. Warszawa, czerwiec 2015 r.

4. Diagnoza problemów, zasobów, sytuacji społeczno-gospodarczej oraz analiza SWOT branży żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości w województwie warmińsko-mazurskim

Województwo warmińsko-mazurskie osiągnęło wysoki poziom specjalizacji m.in. w produkcji artykułów spożywczych³. Produkcja żywności odbywa się w dwóch głównych obszarach:

- **produkcja wysokotowarowa** – region może pochwalić się prawie dwukrotnie wyższą od średniej krajowej wartością dodaną brutto na pracującego w sektorze rolniczym (lepsze jest tylko zachodniopomorskie). Wyniki te uzyskiwane są dzięki dość korzystnym warunkom dla rozwoju gospodarstw wysokotowarowych, korzystnej strukturze wielkościowej gospodarstw rolnych, rozwiniętemu przemysłowi rolno-spożywczemu, ukierunkowanemu na sektor rolniczy i zagadnienia przyrodnicze potencjałowi naukowemu Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego i Instytutu Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności Polskiej Akademii Nauk. W strukturze zasiewów, jak i zbiorów krajowych region ma duże znaczenie w przypadku rzepaku i rzepiku, pszenicy oraz pszenżyta, a także pogłowia bydła oraz – w mniejszym stopniu – pogłowia trzody chlewnej. Powyższe wyniki skutkują wysoką produkcją żywca rzeźnego oraz produkcją mleka;
- **produkcja regionalnej żywności wysokiej jakości** – opiera się głównie na ok. 26 000 mikro, małych i średnich gospodarstwach dostarczających żywność naturalną, tradycyjną i ekologiczną na bazie własnych surowców. Co jedenaste gospodarstwo ekologiczne w Polsce zlokalizowane jest w województwie warmińsko-mazurskim. Pod względem upraw rolnych objętych systemem kontroli w rolnictwie ekologicznym jako procent objętych kontrolą w rolnictwie ekologicznym ogółem w 2010 r. województwo warmińsko-mazurskie uplasowało się na 2 miejscu w kraju. Blisko 15% upraw rolnych objętych systemem kontroli w rolnictwie ekologicznym znajdowało się na Warmii i Mazurach. Udział regionu w ogólnej liczbie i powierzchni ekologicznych gospodarstw rolnych z certyfikatem wynosił odpowiednio 7,7% i 11,1%. Certyfikat Europejskiej Sieci Dziedzictwa Kulinarne uzyskało ponad 160 przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych wykorzystujących lokalne rolnictwo, przetwórstwo i krótkie łańcuchy sprzedaży.⁴

W roku 2015 przeprowadzono na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie „Badanie potencjału innowacyjnego i rozwojowego przedsiębiorstw funkcjonujących w obszarze inteligentnych specjalizacji województwa

³ Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025, str. 9

⁴ tamże, str. 12

warmińsko-mazurskiego. Żywność wysokiej jakości – raport końcowy.” W dokumencie określono konkretne wnioski z analizy oraz przedstawiono również rekomendacje dla polityki rozwoju województwa opartej o inteligentną specjalizację Żywność wysokiej jakości. Część z nich warto przytoczyć:

- w województwie firmy specjalizacji Żywność wysokiej jakości stanowią ok. 4% wszystkich podmiotów gospodarczych województwa (czołówka w kraju). Specjalizacja daje zatrudnienie ok. 11% ogółu (tylko w podmiotach zatrudniających pow. 9 osób). Ważne jest, że inne województwa w Polsce, gdzie znaczenie tych branż jest proporcjonalnie mniejsze, osiągają zdecydowanie wyższe wskaźniki od Warmii i Mazur dla tak określonej specjalizacji;
- trzy rodzaje przetwórstwa spożywczego skupiają niemal 90% wszystkich pracujących w specjalizacji Żywność wysokiej jakości, przy czym dominuje przetwarzanie mięsa i produkcja wyrobów z mięsa (66% pracujących), następnie są wyroby piekarskie i mączne (13%), wytwarzanie wyrobów mleczarskich (7%). Jeszcze wyższa jest koncentracja przychodów ze sprzedaży (mięso – 63%; produkcja paszy i karmy dla zwierząt – 16%; wyroby mleczarskie – 11%);
- eksport firm ze specjalizacji stanowi tylko 2% krajowego eksportu żywności, natomiast jego wewnętrzna struktura pokazuje bardziej zróżnicowany potencjał Żywności wysokiej jakości (względnie różnorodną strukturę produktową eksportu), niż można było sądzić po analizach liczby firm i zatrudnienia;
- w gronie firm funkcjonujących w specjalizacji znajdują się takie, które są rozpoznawalne na rynku, mają wysoki potencjał eksportowy i inwestycyjny, ale również należą do niej indywidualni rolnicy. Obrazuje to duże zróżnicowanie popytu na innowacje, choć całą specjalizację Żywność wysokiej jakości należy wpisać do działalności „niskiej techniki”;
- województwo warmińsko-mazurskie wyróżnia się na tle innych województw w Polsce liczbą gospodarstw ekologicznych - pierwsze miejsce w Polsce (dla porównania w 2010 r. – drugie miejsce) i pozycja lidera zarówno w porównaniach statycznych, jak i dynamicznych;
- innowacje w przedsiębiorstwach inteligentnej specjalizacji są niekoniecznie produktowe, ale procesowe i technologiczne (w rozumieniu wdrażania rozwiązań nowych w skali przedsiębiorstwa). Podkreślenia wymaga fakt, że sami przedsiębiorcy podkreślają problem przestarzałego technologicznie zaplecza produkcyjnego;
- specjalizacja Żywność wysokiej jakości posiada dobrze rozwinięte regionalne zaplecze naukowo-badawcze (szczególnie Uniwersytet Warmińsko-Mazurski (osiem wydziałów), Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN, Instytut Rybactwa Śródlądowego im. S. Sakowicza w Olsztynie, Parki Technologiczne) oraz dość dobrze wykształcone zaplecze IOB oferujące doradztwo i wsparcie (np. Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego. Regionalna Izba Gospodarcza Żywności Naturalnej i Tradycyjnej a także jednostki UW-M: Centrum Nutri-Bio-Chemiczne, Centrum Badań i Rozwoju Mleczarstwa oraz Centrum Badań Energii Odnawialnej). Jednak dużym

- problemem pozostają kwestie związane z dostępnością odpowiednio wykwalifikowanej siły roboczej (w tym zagadnienia aktywizacji zawodowej);
- jedną z głównych bolączek specjalizacji jest niedostateczny poziom współpracy na linii nauka – biznes wynikający m.in. z niedostosowania nauki do potrzeb biznesu (niedopasowanie kierunków kształcenia do potrzeb inteligentnej specjalizacji), ale także słabo rozwinięta współpraca na linii nauka – nauka oraz biznes – biznes. Problematyka współpracy przewija się również jako jeden z kluczowych elementów scenariuszy rozwoju – szczególnie wariantu pożądanego;
 - ważnym czynnikiem wpływającym na konkurencyjność firm ze specjalizacji Żywność wysokiej jakości jest dostępność komunikacyjna, szczególnie drogowa i kolejowa (dlatego przedsiębiorcy żywią nadzieje związane z realizacją połączeń *Via Baltica* i *Rail Baltica*);
 - podstawą rozwoju negatywnych scenariuszy dla specjalizacji jest degradacja środowiska przyrodniczego mogąca zmienić korzystny wizerunek Warmii i Mazur jako regionu czystego o wysokich walorach przyrodniczych. Ważnym elementem wpływającym na niekorzystne zmiany może być bardzo silna konkurencja innych regionów krajowych i zagranicznych oraz nieefektywne wykorzystanie środków z perspektywy finansowej 2014-2020.⁵

Wybrane rekomendacje:

- Opracowanie planu działań Województwa w zakresie inicjowania różnego typu aktywności w ramach specjalizacji. Samorząd wojewódzki jest postrzegany jako główne i rzetelne źródło informacji na temat możliwości finansowania rozwoju firm oraz jako centrum decyzji, które mogą wpływać na całą specjalizację (RPO, polityka rozwoju). Dlatego bardzo ważne są skoordynowane działania Województwa, które nie tylko będą sukcesywnie budowały relacje na linii biznes – administracja, ale przede wszystkim będą wzmacniały klimat współpracy i wzrost wiedzy w ramach specjalizacji.
- Powołanie „Konferencji Rektorów Uczelni Warmii i Mazur przy Zarządzie Województwa” – możliwe, że takie ciało powinno być stałym organem, którego zadaniem będzie wypracowanie najlepszych schematów współpracy biznes – nauka w regionie, a także opracowanie strategii wprowadzania zmian na uczelniach w celu zintensyfikowania współpracy w ramach projektów podnoszących innowacyjność Warmii i Mazur.
- Włączenie tematyki inteligentnych specjalizacji do wszystkich możliwych działań promocyjno-gospodarczych podejmowanych przez samorząd wojewódzki i podległe mu jednostki. Kluczowe w tym zakresie wydają się misje gospodarcze oraz imprezy branżowe, na których powinien być pokazywany potencjał poszczególnych podmiotów gospodarczych, jednostek naukowych i walory lokalizacyjne województwa.

⁵ Badanie potencjału innowacyjnego i rozwojowego przedsiębiorstw funkcjonujących w obszarze inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego. Żywność wysokiej jakości – raport końcowy. Warszawa, czerwiec 2015 r.

- Popularyzacja certyfikacji produktów, wspieranej przez kluczowe organizacje branżowe, w celu zwiększenia aktywności przedsiębiorców w zakresie zabiegania o uzyskanie certyfikatów i potwierdzeń jakości produktów.
- Jak najszybsze uruchomienie działań pozwalających zmienić bardzo niekorzystną sytuację przedsiębiorstw specjalizacji w obszarze „kadry dla specjalizacji”. Problem ten obejmuje zarówno dostępność wykwalifikowanej kadry, jak i jakość edukacji i szkoleń oraz współpracę na linii przedsiębiorcy – edukacja (w tym szkolnictwo wyższe i zawodowe) i powinien zostać poddany gruntownemu przemyśleniu i wsparciu o model popytowy współpracy – to przedsiębiorcy powinni zgłaszać swoje zapotrzebowania na określone zawody i mieć wpływ na ocenę jakości przygotowania kadry.
- Działania na rzecz wzmocnienia roli regionalnych instytucji otoczenia biznesu jako pośredników ułatwiających wyszukanie (*matchmaking*) i nawiązanie kontaktów pomiędzy przedsiębiorcami – szczególnie małymi – a środowiskiem naukowym w regionie (przede wszystkim), ale też w kraju i zagranicą.
- Wspieranie relacji gospodarczych z województwem podlaskim (m.in. na polu instytucjonalnym), w którym „sektor rolno-spożywczy i sektory powiązane z nim łańcuchem wartości” stanowią jedną z tzw. rdzeniowych specjalizacji. Ta bliskość tematyczna pozwoliłaby efektywnie sięgać po środki z PO Rozwój Polski Wschodniej na działania ponadwojewódzkie. Województwo warmińsko-mazurskie posiada silnie rozwinięty potencjał naukowy w zakresie żywności, którego brakuje na Podlasiu. Polityka rozwoju specjalizacji na Warmii i Mazurach powinna uwzględniać ten fakt i wspierać możliwości rozszerzania rynków współpracy również dla uczelni województwa.⁶

Ocena słabych i mocnych stron, szans i zagrożeń oraz potencjału rozwoju sektora żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości w województwie warmińsko-mazurskim.

Mocne strony (S)	Słabe strony (W)
Dobrze rozwinięty system edukacji oraz działalności jednostek naukowo-badawczych.	Niedostateczny poziom świadomości społeczeństwa dot. żywności wysokiej jakości.
Dobre warunki dla wzmocnienia konkurencyjności produkcji rolnej (intensywnej i wielofunkcyjnej) w postaci: warunków środowiskowych, doświadczenia w produkcji rolnej, zaplecza naukowo-badawczego i rozwiniętego przemysłu spożywczego.	Bardzo słaby system dystrybucji żywności wysokiej jakości.
	Ograniczona skala działania małych przedsiębiorstw.
	Najniższe w kraju nakłady inwestycyjne firm mikro.

⁶ Badanie potencjału innowacyjnego i rozwojowego przedsiębiorstw funkcjonujących w obszarze inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego. Żywność wysokiej jakości – raport końcowy. Warszawa, czerwiec 2015 r.

Gospodarstwa rolne mające potencjał produkcyjny do wytwarzania żywności tradycyjnej i naturalnej.	Bardzo niskie wskaźniki przedsiębiorczości.
Nieskażone środowisko, bogate regionalne zasoby przyrodnicze.	Niedostateczna oferta kształcenia zawodowego i jego niska jakość.
Bardzo dobre warunki dla wielofunkcyjnego rozwoju rolnictwa.	Niedostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy.
Najwyższa przeciętna jeziorność w Polsce, duża powierzchnia wód jeziorowych i duża ilość gospodarstw rybackich, profesjonalne odłowy i zarazem bogate tradycje rybackie.	Brak wyspecjalizowanej kadry, niedobór pracowników dysponujących odpowiednimi kwalifikacjami zawodowymi – technicznymi.
Rolnictwo jest jedną z głównych gałęzi gospodarki regionu.	Słabo rozwinięte przetwórstwo ekologiczne, brak asortymentu produktów ekologicznych, które mogłyby efektywnie promować województwo.
Dobrze rozwinięte rolnictwo ekologiczne.	
Prężny rozwój sektora rolnego po wejściu Polski do Unii Europejskiej i łatwiejszy dostęp do rynków zbytu Europy Zachodniej.	Brak w Polsce idei poszanowania i zaufania do produkcji lokalnej.
Dzięki systemowi dopłat bezpośrednich, dofinansowaniu z różnych funduszy, umożliwiającym realizację inwestycji, gospodarstwa rolne zostały wzmocnione i są konkurencyjne na rynku światowym.	Słaby rozwój form sprzedaży lokalnej, brak stałych punktów sprzedaży.
	Mała ilość działań wspomagających sprzedaż pod hasłem m. in. kupuję lokalnie – myślę globalnie.
Duża liczba przedsiębiorstw skupionych w sieci Dziedzictwo Kulinarne Warmia Mazury Powiśle	Brak upowszechnienia wśród konsumentów wiedzy na temat żywności ekologicznej, jej powstawania, przetwarzania, zbytu oraz rygorystycznych norm, które należy spełnić, aby uzyskać wymagane certyfikaty, uzasadniających wysokie ceny tej żywności.
	Rozwinięta biurokracja w prowadzeniu gospodarstw ekologicznych stanowiąca dużą uciążliwość dla rolników.
	Brak koherencji pomiędzy ilością gospodarstw ekologicznych i powierzchnią upraw a rozwojem produkcji żywności ekologicznej.

	Brak firm świadczących specjalistyczne usługi transportowe w województwie oraz brak punktów dystrybucji, do których mogłyby być dostarczane surowce rolnictwa ekologicznego przeznaczone do dalszego przetwórstwa.
	Mała liczba profesjonalnych targowisk miejskich.
	Słaba pozycja małych producentów w negocjacjach z dużymi sieciami handlowymi wynikająca z nisko rozwiniętej współpracy wewnątrz specjalizacji.
	Niski, bądź niezaktywizowany potencjał bardzo licznych w tej specjalizacji mniejszych firm związanych z produkcją żywności tradycyjnej.
	Niski poziom współpracy na linii biznes – nauka - przedsiębiorstwa sektora specjalizacji Żywność wysokiej jakości.
	Słaba promocja gospodarcza regionu w zakresie wytwarzania lokalnych produktów
Szanse (O)	Zagrożenia (T)
Wzrost popytu na produkty naturalne, regionalne i tradycyjne.	Brak przejrzystości przepisów prawa lub ich niedostosowanie do potrzeb mikroprzedsiębiorstw, małych i średnich gospodarstw rolnych w sektorze produkcji i dystrybucji żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości może wpłynąć na rozwój szarej strefy przetwórstwa i sprzedaży produktów.
Wzrost zainteresowania turystyką kwalifikowaną (szlaki kulinarne).	
Wsparcie administracji dla producentów sektora żywności regionalnej i tradycyjnej.	
Przetwarzanie żywności naturalnej, tradycyjnej, regionalnej w małych i średnich gospodarstwach rolnych jako alternatywne źródło dochodów.	
Dzięki wsparciu przez administrację szczebla samorządowego sektora produkcji żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości, wspierany jest również rozwój przedsiębiorczości i turystyki przyjazdowej.	Brak wystarczających mechanizmów kontrolnych powoduje rozwój fałszowanej żywności w szarej strefie.
Umożliwienie wykorzystania istniejącej	
	Brak surowca ekologicznego ze względu na strukturę upraw ekologicznych, spowodowanego niestabilnością ceny surowców może skutkować przestawianiem przetwórnictwa produktów ekologicznych na przetwórstwo żywności konwencjonalnej lub zamykanie działalności.

infrastruktury po zlikwidowanych małych zakładach przetwórczych branży spożywczej.	Zbyt wysokie koszty inwestycji w budowę infrastruktury służącej przechowywaniu bądź przetwarzaniu produktów żywnościowych i płodów rolnych (np. specjalistycznych punktów chłodni dla produktów rolnictwa ekologicznego).
Regulacje prawne sprzyjające sprzedaży produktów lokalnej produkcji gospodarczej.	
Zaciśnięcie współpracy pomiędzy instytucjami działającymi na rzecz rolnictwa celem zmniejszenia biurokracji, z którą codziennie walczą rolnicy ekologiczni.	Brak właściwych i dostatecznych systemów promowania działań wspierających żywność ekologiczną, tradycyjną, regionalną, naturalną wysokiej jakości.
Zacieśnienie współpracy pomiędzy instytucjami działającymi na rzecz rozwoju rolnictwa, przetwórstwa żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości na przykład w formie „Miasteczka Smaku” celem wsparcia działań małych producentów.	Trendy związane z masową produkcją żywności, w tym nacisk na unifikację i skrócenie procesu produkcji będą ograniczały możliwości konkurencyjne szczególnie małym producentom.
Województwo warmińsko-mazurskie posiada potencjał do produkcji żywności ekologicznej, tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości oraz sprzedaży marginalnej i lokalnej, która stwarza alternatywę zachowania żywotności ekonomicznej małych gospodarstw rolnych.	Rolnicy posiadający małe gospodarstwa rolne nie mogą wykazać się konkurencyjnym potencjałem inwestycyjnym w stosunku do wielohektarowych gospodarstw.
Rozwój agroturystyki na terenach wiejskich.	Niedostateczna siła powiązań kooperacyjnych (w ramach klastrow i innych form współpracy przedsiębiorstw) pod kątem realizacji projektów rozwojowych.
Realizacja programów aktywizujących mieszkańców obszarów wiejskich (np. Program Odnowy Wsi, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020).	Duża konkurencja i związana z tym walka cenowa.
Rybactwo i wędkarstwo mają szansę stać się markowym wizerunkiem Warmii i Mazur.	
Wzmocnienie roli ekonomii społecznej jako alternatywnej formy aktywności zawodowej.	

<p>Moda na zdrową żywność, produkty o charakterze regionalnym, lokalnym, „żywność ekologiczną”, dietetyczną i o szczególnych właściwościach zdrowotnych. Zmieniające się preferencje konsumentów oznaczają przełożenie na wzrost zapotrzebowania na produkcję wyrobów o nowych właściwościach.</p>	
<p>Ogólny wzrost zamożności społeczeństwa w kraju, który może się przełożyć na większe oczekiwania wobec jakości i „wyjątkowości” oraz zmniejszenie skali wyborów zakupowych podyktowanych wyłącznie ceną.</p>	
<p>Wyspecjalizowanie się w określonym asortymencie (szczególnie w kontekście zbytu na rynkach zagranicznych).</p>	
<p>Korzyści związane z samoorganizacją i zrzeszaniem się przedsiębiorców w ramach samorządu gospodarczego.</p>	

5. Koordynator Programu

Program jest instrumentem prorozwojowym Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Okres obowiązywania Programu to lata 2016-2020. Koordynatorem programu jest Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego poprzez Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Dane kontaktowe:

Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa
 Biuro ds. Żywności
 ul. Emilii Plater 1
 10-562 Olsztyn
 tel. (89) 521-92-50, fax. (89) 521-98-59
 e-mail: dow@warmia.mazury.pl

6. Uczestnicy i partnerzy Programu

1) partnerzy krajowi

W realizację programu zaangażowani są partnerzy z terenu województwa warmińsko-mazurskiego:

- 1) Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego poprzez Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa, Departament Turystyki,
- 2) Miasto Olsztyn,
- 3) Zespół Szkół Gastronomiczno-Spożywczych w Olsztynie,
- 4) Miasto Elbląg,
- 5) Zespół Szkół Gospodarczych w Elblągu,
- 6) Miasto Ełk,
- 7) Zespół Szkół nr 6 im. Macieja Rataja w Ełku,
- 8) Powiat Szczytno,
- 9) Zespół Szkół nr 2 im. Jędrzeja Śniadeckiego w Szczytnie,
- 10) Warmińsko-Mazurskie Kuratorium Oświaty,
- 11) Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, w tym: Centrum Gastronomii z Dietetyką i Biooceną Żywności oraz Centrum Badań Żywności Naturalnej i Tradycyjnej, Centrum Nutri-Bio-Chemiczne, Centrum Badań i Rozwoju Mleczarstwa
- 12) Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Olsztynie,
- 13) Parki Technologiczne: Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny, Park Naukowo Technologiczny w Ełku, Elbląski Park Technologiczny
- 14) Warmińsko-Mazurska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Olsztynie,
- 15) Regionalna Izba Gospodarcza Żywności Naturalnej i Tradycyjnej w Olsztynie,
- 16) Warmińsko-Mazurska Izba Rolnicza,
- 17) Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego,
- 18) Lokalne Grupy Działania,
- 19) Lokalne Grupy Rybackie,
- 20) Wojewódzki Urząd Pracy,
- 21) Warmińsko-Mazurski Związek Pracodawców Prywatnych Lewiatan,
- 22) Warmińsko-Mazurska Regionalna Organizacja Turystyczna,
- 23) Agencja Rynku Rolnego Oddział Terenowy w Olsztynie,
- 24) Warmińsko-Mazurski Oddział Regionalny Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- 25) Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Olsztynie,
- 26) Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Olsztynie,
- 27) Wojewódzki Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych w Olsztynie,

oraz pozostali partnerzy krajowi:

- 1) Województwo Pomorskie
- 2) Województwo Kujawsko-Pomorskie
- 3) Organizacje pozarządowe działające w zakresie ochrony konsumenta

2) partnerzy zagraniczni:

Ważnym aspektem realizacji Programu jest oparcie go na współpracy międzynarodowej z regionami europejskimi, z którymi Województwo Warmińsko-Mazurskie ma zawarte umowy partnerskie (porozumienia o współpracy), w tym:

- 1) Departament Côtes d'Armor (Francja), m. in. Rada Departamentu, Izba Rzemieślnicza Côtes d'Armor
- 2) Regionalna Gmina Bornholm (Dania),
- 3) Prowincja Perugia (Włochy),
- 4) Obwód Rówieński (Ukraina),
- 5) Żupania Splicko-Dalmatyńska (Chorwacja),
- 6) Obwód Kaliningradzki Federacji Rosyjskiej,
- 7) Kraj Związkowy Saksonia-Anhalt (Niemcy).

W przeprowadzonym na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie w roku 2015 badaniu potencjału innowacyjnego i rozwojowego przedsiębiorstw funkcjonujących w obszarze inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego - żywność wysokiej jakości, jedną ze zdiagnozowanych i silnie uwypuklonych słabości okazał się „brak rozwiniętej współpracy wewnątrz specjalizacji”.⁷ Aby zwiększyć potencjał konkurencyjny tej specjalizacji, niezbędne staje się rozwinięcie współpracy na linii sektora biznesu, nauki, instytucji otoczenia biznesu i administracji, jak i wzmocnienie samorządu gospodarczego. Stąd przyjęte założenie, iż adresatami założeń Programu i realizatorami działań są zarówno nadawcy jak i odbiorcy: mieszkańcy województwa, samorządy powiatowe, miejskie, gminne, instytucje naukowo-badawcze, szkoły, organizacje pozarządowe, izby gospodarcze, izby rolnicze, przedsiębiorcy działający w tym sektorze, rolnicy, etc. Tylko przy tak szeroko zakrojonej współpracy możliwe będzie pokonanie tej słabości poprzez m. in. zwiększenie możliwości zawiązywania grup producenckich czy zakładania klastrów, zwiększenie pozycji negocjacyjnej małych producentów w stosunku do dużych sieci handlowych, wzmocnienie efektów działań promocyjnych dzięki zwiększonej współpracy etc.

„Efektywność rozwojowa specjalizacji *żywność wysokiej jakości* jest pochodną regionalnego zakorzenienia współpracy. Jeśli któryś z elementów tej sieci będzie skierowany „na zewnątrz” może osiągnąć wyższą efektywność innowacyjną, ale nie musi się to przekładać na efekty mnożnikowe w regionie. Dlatego ważna jest dla całej specjalizacji współpraca włączająca możliwie wielu aktorów, zarówno po stronie przedsiębiorców, jak i jednostek naukowo-badawczych i administracji.”⁸

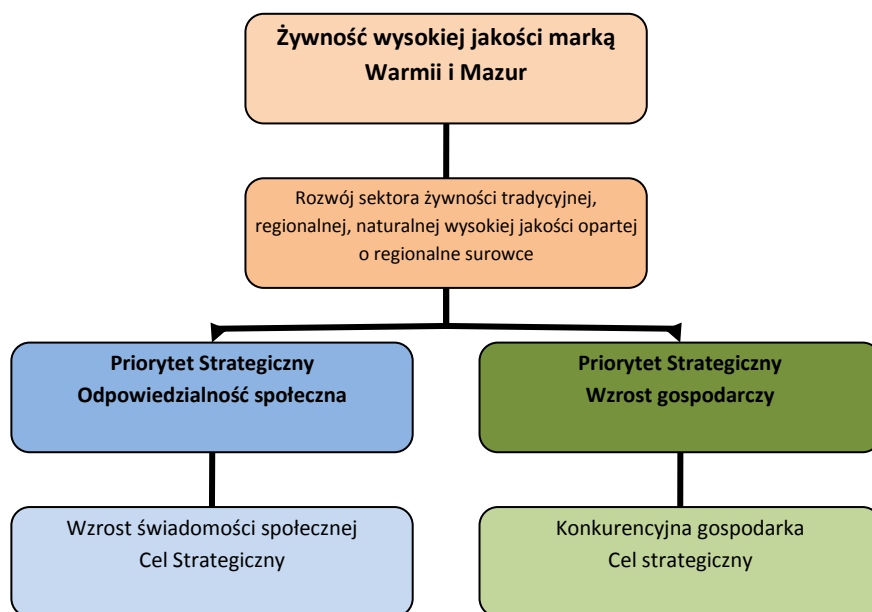
7. Cele Programu

Celem głównym programu jest rozwój sektora żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości oraz realizacja Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Rozwój sektora żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości będzie koncentrować się na 2 priorytetach i celach strategicznych:

⁷ Zob. Badanie potencjału innowacyjnego i rozwojowego przedsiębiorstw funkcjonujących w obszarze inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego. *Żywność wysokiej jakości – raport końcowy*. Warszawa, czerwiec 2015 r., str. 68, 71

⁸ Tamże, str. 82

1) Priorytet Strategiczny 1. Odpowiedzialność społeczna

Cel Strategiczny: Wzrost świadomości społecznej

Działania w obrębie tego celu będą skupiać się, z jednej strony na osobach pracujących w sektorze żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości (producenci, przetwórcy, sprzedawcy, kucharze etc.), także na uczniach szkół zawodowych w sektorze żywności, zmierzając do zwiększenia wiedzy i podnoszenia kwalifikacji, a także propagowania integracji i współpracy wśród podmiotów działających w szeroko rozumianym obszarze żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości. Z drugiej strony podejmowane będą działania edukacyjne dla społeczeństwa z regionu Warmii i Mazur w zakresie aktualnych trendów w produkcji żywności i żywieniu człowieka, w tym dotyczące żywności ekologicznej, tradycyjnej i regionalnej (surowce, produkty, potrawy), zasad zdrowego odżywiania, znaczenia odpowiedniego doboru produktów żywnościowych w profilaktyce zdrowotnej etc. Ten kierunek działań obejmuje zarówno edukację formalną, jak i pozaformalną z dużym naciskiem na kształcenie zawodowe uwzględniające inteligentne specjalizacje i potrzeby przedsiębiorców. Z kolei kształcenie przez całe życie wiąże się z procesami zachęcania i wspierania postaw otwartych na wiedzę, chęć pozyskiwania nowych kwalifikacji, niezależnie od wieku i pełnionych funkcji. Dlatego ważne będą: inicjatywy zmierzające do rozszerzania kierunków kształcenia i oferty nauczania już istniejących, doskonalenie kwalifikacji (w tym samych nauczycieli), granty i środki na badania. Ważnym elementem realizacji tego celu byłaby organizacja szkoleń czy warsztatów kulinarnych w zakresie podnoszenia świadomości społeczeństwa na temat żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości.

Do osiągnięcia celu głównego dochodzić będziemy poprzez osiąganie celów operacyjnych realizując poszczególne działania.

Cele operacyjne:

Cel 1. Edukacja konsumenta, promowanie zrównoważonego, zdrowego stylu życia opartego o wyróżniki żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości

Cel 2. Wsparcie kształcenia zawodowego branży żywnościowej w oparciu o analizę rynku pracy (zapotrzebowanie pracodawców w sektorze gastronomii)

Planowane formy wsparcia, działania oraz wskaźniki realizacji celów:

Nr celu/ działania	Działanie / zadanie	Wskaźniki / mierniki	Podmiot realizujący
Cel 1.	Edukacja konsumenta, promowanie zrównoważonego, zdrowego stylu życia opartego o wyróżniki żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości		
1.1.	Realizacja działań dot. edukacji konsumenta w zakresie żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości i gastronomii	Liczba zrealizowanych działań.	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego: Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa, Warmińsko-Mazurska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Olsztynie, Centrum Gastronomii z Dietetyką i Biooceną Żywności Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, organizacje pozarządowe
1.2	Promocja żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości oraz wytwarzanej w sposób rzemieślniczy poprzez np. udział w targach, publikację artykułów w prasie o zasięgu lokalnym, regionalnym lub krajowym, organizację regionalnych i lokalnych festiwali, festynów, kiermaszów żywnościowych i kulinarnych etc.	Liczba zorganizowanych działań promocyjnych.	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego: Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa, Warmińsko-Mazurska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Olsztynie, Centrum Gastronomii z Dietetyką i Biooceną Żywności Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego
1.3	Promocja współpracy i sieciowania podmiotów z sektora zrównoważonego, zdrowego stylu życia opartego o wyróżniki żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości w oparciu o tworzone „Miasteczko Smaku”.	Liczba spotkań, wydarzeń.	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego: Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa, Warmińsko-Mazurska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Olsztynie, Izba Rzemieślnicza Côtes d’Armor (Francja), Centrum Gastronomii z Dietetyką i Biooceną Żywności Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego
1.4	Podnoszenie jakości w zakresie produktów żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości, umiejętności i kwalifikacji przedstawicieli branży (kucharzy, producentów żywności produkowanej w sposób rzemieślniczy) poprzez np. organizację konkursów kulinarnych, warsztatów kulinarnych, projektowanie narzędzi i gier edukacyjnych, tworzenie przewodników kulinarnych, konferencji w zakresie zdrowego odżywiania...)	Liczba zorganizowanych konkursów.	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego: Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa, Warmińsko-Mazurska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Olsztynie, Regionalna Izba Gospodarcza Żywności Naturalnej i Tradycyjnej w Olsztynie
1.5	Wsparcie i pomoc w rozwoju przedsiębiorstw rzemieślniczych branży gastronomicznej, żywnościowej poprzez	Liczba wspartych przedsiębiorstw.	Warmińsko-Mazurska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Olsztynie, Regionalna Izba

	np. porady eksperckie, wspólne działania promocyjne na zewnątrz etc.		Gospodarcza Żywności Naturalnej i Tradycyjnej w Olsztynie,
1.6	Utworzenie „Miasteczka Smaku” mającego na celu promocję żywności naturalnej, tradycyjnej w oparciu o lokalne rolnictwo poprzez m. in. prowadzenie szkoleń, warsztatów kulinarnych, projektowanie narzędzi i gier edukacyjnych, tworzenie przewodników kulinarnych, organizację konferencji, warsztatów, spotkań etc		Warmińsko-Mazurska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Olsztynie, Izba Rzemieślnicza Côtes d’Armor (Francja), Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego: Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa
1.7	Szkolenia (nt. zdrowego odżywiania, szkolenia techniczne, eksperckie, branżowe etc.)	Liczba szkoleń.	Warmińsko-Mazurska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Olsztynie, Izba Rzemieślnicza Côtes d’Armor (Francja), Centrum Gastronomii z Dietetyką i Biooceną Żywności, Regionalna Izba Gospodarcza Żywności Naturalnej i Tradycyjnej w Olsztynie
1.8	Prowadzenie badań naukowych, pro konsumenckich, testy jakości żywności w zakresie promowanego zrównoważonego, zdrowego stylu życia opartego o wyróżniki żywności naturalnej, regionalnej, tradycyjnej i wysokiej jakości	Liczba przeprowadzonych badań, testów. Liczba zrealizowanych projektów.	Centrum Gastronomii z Dietetyką i Biooceną Żywności, Centrum Badań Żywności Naturalnej i Tradycyjnej funkcjonujące w ramach struktur Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.
Cel. 2	Wsparcie kształcenia zawodowego branży żywnościowej w oparciu o analizę rynku pracy (zapotrzebowanie pracodawców w sektorze gastronomii)		
Nr celu/ działania	Działanie / zadanie	Wskaźniki / mierniki	Podmiot realizujący
2.1.	Wsparcie i promocja zawodów rzemieślniczych branży żywnościowej.	Liczba zrealizowanych działań	Warmińsko-Mazurska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Olsztynie
2.2	Wymiana w zakresie praktyk /szkoleń/ wizyty studyjne (restauratorów, hotelarzy i organizacji zawodowych).	Liczba spotkań/ szkoleń/ wizyt. Liczba osób biorących udział w praktykach / szkoleniach/ wizytach.	Warmińsko-Mazurska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Olsztynie, Regionalna Izba Gospodarcza Żywności Naturalnej i Tradycyjnej w Olsztynie
2.3	Zwiększenie oferty pozaszkolnych form kształcenia i uczenia się dorosłych.	Liczba zrealizowanych projektów.	
2.4	Analiza rynku pracy w sektorze gastronomicznym.	Liczba dokonanych analiz.	WUP UWM Warmińsko-Mazurski Związek Pracodawców Prywatnych Lewiatan
2.5	Dostosowanie kształcenia i szkolenia zawodowego branży gastronomicznej do potrzeb rynku pracy poprzez zaangażowanie przedstawicieli pracodawców i pracowników na wszystkich etapach jego programowania.	Liczba spotkań. Liczba zrealizowanych projektów.	
2.6	Utworzenie systemu monitorującego rynek pracy w sektorze gastronomii.	Liczba zrealizowanych projektów.	

2) Priorytet Strategiczny 2. Wzrost gospodarczy

Cel Strategiczny: Konkurencyjna gospodarka

Kluczowym dla osiągnięcia tego celu strategicznego jest wprowadzenie narzędzi wspierających przedsiębiorczość dostosowaną do potencjału regionu. Zasadny jest dalszy rozwój przedsiębiorczości związanej z turystyką oraz wprowadzaniem systemu certyfikacji produktów regionalnych, a także tworzenie miejsc sprzedaży produktów żywnościowych tradycyjnych, regionalnych, naturalnych wysokiej jakości. Ważnym aspektem jest także nawiązanie współpracy międzyregionalnej w zakresie rolnictwa lokalnego i żywności wysokiej jakości przy jednoczesnym zwiększeniu skuteczności i efektywności systemu kształcenia zawodowego oraz zharmonizowanie go z rynkiem pracy.

Do osiągnięcia celu głównego dochodzić będziemy poprzez osiąganie celów operacyjnych realizując poszczególne działania.

Cele operacyjne:

Poprawa konkurencyjności regionalnej oferty turystycznej i gastronomicznej na rynku krajowym i europejskim poprzez:

Cel. 1. Podniesienie poziomu jakości usług gastronomicznych, również świadczonych w obiektach, w których świadczone są usługi hotelarskie, w regionie Warmii i Mazur

Cel 2. Rozwijanie i wsparcie rynku produktów żywnościowych tradycyjnych, regionalnych, naturalnych wysokiej jakości

Planowane formy wsparcia, działania oraz wskaźniki realizacji celów:

Cel 1.	Podniesienie poziomu jakości usług gastronomicznych, również świadczonych w obiektach, w których świadczone są usługi hotelarskie, w regionie Warmii i Mazur		
Nr celu/działania	Działanie / zadanie	Wskaźniki / mierniki	Podmiot realizujący
1.1.	Promocja dobrowolnego systemu oznakowania żywności, restauratorów, producentów i rolników znakiem towarowym gwarancyjnym Dziedzictwo Kulinarne Warmia Mazury Powiśle	Liczba oznakowanych podmiotów.	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego: Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa
1.2.	Wspieranie systemu kategoryzacji obiektów agroturystycznych na obszarach wiejskich.	Liczba skategoryzowanych obiektów.	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego: Departament Turystyki, Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa
1.3.	Wsparcie rozwoju modelowych produktów regionalnej turystyki kulinarnej, w oparciu o istniejącą ofertę, potencjał społeczny oraz wyróżniki Sieci Dziedzictwa Kulinarne Warmii, Mazur i Powiśla i inne	Liczba produktów turystycznych.	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego: Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa, Departament Turystyki, Warmińsko-Mazurska Regionalna Organizacja Turystyczna
1.4	Powiązanie oferty miasteczek Polskiej Krajowej Sieci Miast Cittaslow z wyróżnikami Sieci	Liczba wspólnych przedsięwzięć.	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego: Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i

	Dziedzictwa Kulinarnego Warmii, Mazur i Powiśla.		Rolnictwa, Departament Turystyki, miasteczka sieci Cittaslow z terenu województwa
Cel 2.	Rozwijanie i wsparcie rynku produktów żywnościowych tradycyjnych, regionalnych, naturalnych wysokiej jakości		
Nr celu/ działania	Działanie / zadanie	Wskaźniki / mierniki	Podmiot realizujący
2.1	Wsparcie rolników i przetwórców na przystępowanie do systemów jakości żywności (m. in. lista produktów tradycyjnych, krajowe systemy np. „Jakość Tradycja”, systemy unijne: Chroniona Nazwa Pochodzenia, Chronione Oznaczenie Geograficzne, Gwarantowana Tradycyjna Specjalność.	Liczba oznakowanych produktów.	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego: Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa, Agencja Rynku Rolnego Oddział Terenowy w Olsztynie, Warmińsko-Mazurski Oddział Regionalny Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Olsztynie, Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Olsztynie, Wojewódzki Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych w Olsztynie
2.2	Propagowanie wiedzy wśród rolników i producentów żywności nt. systemów wyróżniania żywności wysokiej jakości poprzez konferencje, seminaria, warsztaty, spotkania etc.	Liczba zorganizowanych konferencji, seminariów, warsztatów, spotkań etc.	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego: Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa, Warmińsko-Mazurska Izba Rolnicza, Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Agencja Rynku Rolnego Oddział Terenowy w Olsztynie, Warmińsko-Mazurski Oddział Regionalny Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Olsztynie, Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Olsztynie, Wojewódzki Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych w Olsztynie
2.3	Współpraca z sektorem naukowo-badawczym w zakresie rozwoju produktów żywnościowych wysokiej jakości, regionalnych i tradycyjnych (badania, projekty, analizy etc.)	Liczba projektów. Liczba badań, analiz etc.	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego: Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Olsztynie, Regionalna Izba Gospodarcza Żywności Naturalnej i Tradycyjnej w Olsztynie
2.4	Promocja i rozwój krótkich łańcuchów żywności od rolnika i	Liczba zrealizowanych działań.	Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego

	producenta do konsumenta.		
--	---------------------------	--	--

8. Założenia sposobu realizacji Programu: ewaluacja, monitoring, ocena i sprawozdawczość

Okres obowiązywania Programu to lata 2016-2020. Jego realizację w imieniu Samorządu Województwa będzie koordynował Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W realizację Programu zaangażowany będzie także Departament Turystyki.

Poszczególne zadania wymienione w Programie będą realizowane zgodnie z zakresem merytorycznym przez poszczególnych Partnerów. Program może być realizowany na podstawie szczegółowych planów realizacji, harmonogramów ustalanych na bieżąco zgodnie z potrzebami w odniesieniu do konkretnych działań czy projektów. W realizację działań mogą być także zaangażowani inni niż wymienieni w dokumencie Partnerzy zgodnie z zakresem merytorycznym danego działania.

W zakresie monitoringu i oceny Programu Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa będzie współpracował z Partnerami. Analiza osiągniętych rezultatów zostanie dokonana przez Partnerów odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań. Departament będzie przygotowywał coroczne sprawozdanie z realizacji Programu.

Raport końcowy z realizacji Programu przygotowany zostanie we współpracy z poszczególnymi Partnerami z wykorzystaniem wskaźników zawartych w tym dokumencie. Odpowiedzialnym za sporządzenie sprawozdania z realizacji programu będzie Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

9. Przewidywane finansowanie Programu

Rekomendowane działania wskazane do realizacji w latach 2016 – 2020 mogą być finansowane z wielu różnych źródeł:

- środków publicznych:
 - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego – poprzez Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020;
 - Europejski Fundusz Społeczny – poprzez Program Operacyjny Kapitał Ludzki;
 - Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – poprzez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, Krajową Sieć Obszarów Wiejskich;
 - program ERASMUS +
 - budżet Państwa (środki ministerialne etc.)
 - budżet jednostek samorządu terytorialnego: województwa, powiatów, gmin
- środków prywatnych: przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne.

Zadania założone w Programie będą realizowane we współpracy z Partnerami w zależności od ich możliwości operacyjnych oraz od dostępnych środków finansowych krajowych i unijnych.

Po akceptacji przez Komisję Europejską regionalnych i krajowych programów operacyjnych oraz zakończeniu realizacji „*Badania potencjału innowacyjnego i rozwojowego przedsiębiorstw funkcjonujących w obszarze inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego*” wykonanego w związku z realizacją Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 oraz Regionalnej Strategii Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020, dokonany został przegląd i pogłębiono informacje o środkach finansowych możliwych do pozyskania ze źródeł publicznych i prywatnych na rzecz rozwoju inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego, w tym żywności wysokiej jakości.⁹

9.1 Programy Komisji UE

Na lata 2014 -2020 zaplanowano program Erasmus +, który łączy wszystkie obecne inicjatywy w dziedzinie kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu, obejmujące UE i państwa trzecie i zastąpił dotychczasowe programy. Największy nacisk w nowym programie został położony na edukację formalną i pozaformalną służącą rozwijaniu umiejętności uczniów, nauczycieli i pracowników oraz poprawy ich sytuacji na rynku pracy. W praktyce program Erasmus + umożliwia zagraniczną mobilność – wyjazdy w celach edukacyjnych (np. podjęcia studiów lub pracy, odbycia szkoleń) uczniów, studentów, kadry edukacyjnej i pracowników młodzieżowych oraz wspiera budowę partnerstw pomiędzy uniwersytetami, szkołami wyższymi i średnimi, przedsiębiorstwami i organizacjami non profit na rzecz wzmocnienia innowacyjności i budowania wiedzy. W programie podkreśla się szczególne znaczenie współpracy międzysektorowej (różne sektory edukacji, instytucja na różnym szczeblu i o różnym profilu) i wzmacnianie efektu synergii pomiędzy sektorami edukacji a środowiskiem pracy.

Wykorzystanie środków w tym Programie może mieć szczególne znaczenie w kontekście potrzeb, na jakie zwrócono uwagę podczas cyklu debat na etapie opracowywania inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego. Wskazano mianowicie, iż jedną z najważniejszych potrzeb i wyzwań przedsiębiorstw i instytucji dla efektywnego rozwoju poszczególnych specjalizacji, w tym żywności wysokiej jakości, są mianowicie niedostatecznie wykwalifikowani pracownicy średniego szczebla, dostępność wiedzy i edukacji w poszczególnych zawodach. Wskazano, iż rozwój inteligentnej gospodarki województwa będzie opierać się nie tylko o zasoby materialne, ale także o kapitał ludzki. Założono, iż wszelkie inwestycje w szkolnictwo zawodowe, wyższe oraz wyższe zawodowe realizowane będą w obrębie inteligentnych specjalizacji gospodarczych województwa.¹⁰

⁹ Zobacz: „Proces identyfikacji inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego” Olsztyn, listopad 2014 r., str. 14

¹⁰ Zobacz: „Proces identyfikacji inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego” Olsztyn, listopad 2014 r., str. 9-11

9.2 Fundusze strukturalne i mechanizmy finansowe

Na poziomie krajowym z polityki spójności w latach 2014 -2020 realizowanych będzie 5 tematycznych programów operacyjnych: Infrastruktura i środowisko, Wiedza Edukacja Rozwój, Inteligentny Rozwój, Polska Cyfrowa, program dla Polski Wschodniej oraz program pomocy technicznej. Dla rozwoju sektora żywności tradycyjnej, regionalnej, naturalnej wysokiej jakości kluczowym może być drugi z wymienionych programów. Wykorzystanie środków tego mechanizmu dedykowane jest w szczególności adresatom Programu i jego partnerom z sektora szkolnictwa zawodowego. Program Wiedza Edukacja Rozwój jest finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz ze środków specjalnej linii budżetowej Inicjatywy na rzecz zatrudnienia ludzi młodych (*Youth Employment Initiative* – YEI), a także z budżetu państwa. Na realizację Programu przeznaczone zostanie ponad 5,4 mld euro, w tym ponad 2 mld euro na wsparcie osób młodych. Program wspiera aktywizację osób młodych poniżej 30 roku życia pozostających bez zatrudnienia, szkolnictwo wyższe, innowacje społeczne, mobilność i współpracę ponadnarodową, a także reformy w obszarach zatrudnienia, włączenia społecznego, edukacji, zdrowia i dobrego rządzenia.

Środki na rozwój sektora żywnościowego pochodzą także z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 przeznaczone na działania ujęte w Programie tj.:

- Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych;
- Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej;
- Tworzenie grup i organizacji producentów;
- Rolnictwo ekologiczne, etc.;

9.3 Środki krajowe

Prognozuje się, że środki krajowe pozwalające na finansowanie niniejszego programu będą pochodziły przede wszystkim z następujących źródeł:

- programy Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi
- fundusze promocji produktów rolno – spożywczych

9.4 Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2014-2020, środki regionalne

Istotną kwestią przy formułowaniu rekomendowanych działań w niniejszym Programie i ich dalszej realizacji jest to, aby mieściły się w obszarach interwencji EFRR i EFS przewidzianych na lata 2014-2020. Kluczowym dokumentem i opartymi o niego źródłami finansowania jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2014-2020 oraz przedstawione w nim założenia dotyczące osi priorytetowych.